

i komunizma kao tek znanog *pojma* (drugi moment), komunizma koji je „još političke prirode, demokratski ili despotiski“ (l. c., str. 536) i znači „ukidanje države“ (ibid.), ali „još nije dovršeno biće (ili: bit, Wesen)“ jer je „aficiran privatnim vlasništvom, to jest otuđenjem čovjeka“ (ibid.) koji „još nije shvatio pozitivno biće (ili bit) privatnog vlasništva“⁴³ niti razumio ljudsku prirodu potrebe“ (ibid.) te je stoga „doduše shvatio svoj pojam, ali još ne i svoje biće (ili bit)“ (ibid.)⁴⁴ — kao „zbiljsko prisvajanje ljudskog bića (ili: biti)“ (ibid.) nije „kao takav cilj ljudskog razvoja“ (l. c., str. 546) — „lik ljudskog društva“ (ibid.), onda „immanentni“ cilj, adekvatni lik „čitavog gibanja povijesti“ (l. c., str. 536) nije zapravo „društvo“, nego *ono što omogućuje* i njega i prirodu kao „bivanje za čovjeka“, a to je rad sam u sebi beskrajno se razvijajući radi sebe, „produkcija radi produkcije“.

Praksa rada nije tek primijenjeno činjenje transcendentne nekakve biti rada (na koju još smjera Hegelova *filozofija* rada kao samom bitku primjerenog karaktera apsolutne ideje), ona nije ništa radu izvanjsko, u čemu bi se on onda manifestirao, kao u od njeg odvojenoj, samo vremenitoj „povijesti“ koja u beskraju aproksimaciji znanja osigurava beskrajno istupanje rada za znanje u formama-

⁴³ Gibanje (Bewegung) privatnog vlasništva za Marxa je „osjetilna objava (Offenbarung) gibanja sve dosadašnje produkcije, to jest ozbiljenja (Verwirklichung) ili zbilje čovjeka“. Stoga: „pozitivno ukidanje privatnog vlasništva, kao prisvajanje ljudskog života, jest ... pozitivno ukidanje svog otuđenja, dakle vraćanje (Rückkehr) čovjeka ... u njegov *ljudski*, to jest *društveni* tubitak“ (l. c., str. 637). — „Dasein“ tu nije mišljen hegelovski nego kao čitavim procesom samoposredovano biće, samostalno biće.

⁴⁴ Za Marxov primat zbilje pred bitkom i pojmom, za razliku od Hegelova primata pojma pred bitkom i zbiljom, usporedi primjedbu 36.